

Ka uspešnom unutrašnjem dijalogu o Kosovu

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) organizovao je 30. novembra 2017. godine u Beogradu svoj drugi okrugli sto o unutrašnjem dijalogu o Kosovu. Sastanak je okupio predstavnike vodećih organizacija civilnog društva, akademske zajednice i medija u Srbiji. Tema diskusija su bili dosadašnji rezultati dijaloga i načini uključivanja zainteresovanih u proces.

Okrugli sto je deo šire inicijative CIG-a posvećene normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije, koja je podržana i implementirana u saradnji sa Saveznim ministarstvom spoljnih poslova Švajcarske.

Kako bi dali odgovore na pitanja koja su postavljena na prethodnom okruglom stolu CIG-a o unutrašnjem dijalogu održanom u oktobru 2017.* CIG je zatražio razjašnjenja od Radne grupe za pružanje podrške vođenju unutrašnjeg dijaloga o Kosovu i Metohiji (Radna grupa). Rad Radne grupe vodi Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade Srbije.

Kako je objašnjeno, unutrašnji dijalog se sastoji se od dve vrste događaja: onih koje zvanično organizuje Radna grupa i onih koje su pripremile druge organizacije. Međutim, u javnosti su kao deo zvaničnog dijaloga predstavljeni samo oni događaji koji su organizovani od strane ili u koordinaciji sa Radnom grupom. Radna grupa najznačajnije ideje sa događaja beleži u izveštaj koji će biti predstavljen predsedniku i Vladi do marta 2018. Institucije bi potom trebale da koriste zaključke unutrašnjeg dijaloga za izgradnju platforme za pregovore sa Prištinom.

Po organizatorima dijaloga, u okviru procesa (ukupno sedam događaja do momenta pisanja ovog izveštaja, uključujući i tri zvanična okruglog stola organizovana od strane Radne grupe) do sada se došlo do širokog spektra opcija za rešavanje kosovskog pitanja, koje se mogu sumirati u četiri osnovne kategorije.

- 1) Srbija ne bi trebala da se odrekne Kosova i treba da učini sve što je moguće da ga vrati pod svoju kontrolu;
- 2) Srbija treba da nastoji da zadrži sukob zamrznutim sve dok se ne stvori povoljnija geopolitička klima;
- 3) Srbija treba da nastavi pregovore sa Prištinom i postigne sporazume u vezi sa sveobuhvatnom normalizacijom, bez rešavanja pitanja statusa;
- 4) Različiti modaliteti priznavanja nezavisnosti Kosova.

Zaključci i preporuke iz ovog izveštaja proistekli su iz diskusija sa okruglog stola, kao i iz sadržaja pojedinačnih i sastanaka manjih grupa od strane CIG-a. Oni nisu zasnovani na

*<http://www.cigonline.net/wp-content/uploads/2017/11/Towards-a-Successful-Serbian-Internal-Dialogue-on-Kosovo-SRB.pdf>

konsenzusu već odslikavaju mišljenja različitih učesnika. Pokušali smo da budemo tačni i da što uravnoteženije sažmemo suštinu diskusija, i molimo za razumevanje one učesnike čije zamerke nisu bile u potpunosti odslikane u ovom kratkom izveštaju, za čiji sadržaj CIG snosi potpunu odgovornost. Diskusije su održane pod Chatham House pravilom. Izveštaj je napisao Igor Novaković, predstavnik CIG-a u Beogradu. Izveštaj nije pregledan od strane učesnika.

Zaključci i preporuke

1. Radna grupa treba da identifikuje dalje korake u pregovorima sa Prištinom. Svrha ovog procesa je da omogući Beogradu da trajno stabilizuje svoje odnose sa Prištinom i nastavi sa integracijom u EU.
2. Ključni izazov za diskusiju o pitanju statusa je tumačenje pitanja šta predstavlja stvarnost na Kosovu i koji su, u tom kontekstu, interesi Srbije. Postoji vidljivo neslaganje među elitom i građanima u Srbiji u vezi sa tim, čime se ugrožavaju šanse za postizanje nacionalnog konsenzusa. Učesnici su izrazili različita i često sukobljena mišljenja oko debate o pitanju statusa: a) Srbija bi trebala biti u stanju da se pozabavi pitanjem statusa pošto je trenutna Vlada stabilna i ima preko 50% podrške građanima, uprkos svojim prethodnim potezima u vezi sa Kosovom. Srbija je trebala da reši pitanje Kosova još „juče“, jer ima mnogo važnijih pitanja sa kojima se suočava, poput slabe ekonomije i nezaposlenosti; b) nije vreme da se reši pitanje statusa Kosova. Beograd i Priština bi se trebali da se usredsrede na rešavanje praktičnih pitanja, poput otvaranja granica za slobodno kretanje roba i ljudi.
3. Postoji konsenzus (ili barem svest) među elitom i građanima Srbije oko nekih pitanja u vezi sa pitanjem statusa, poput činjenice da ne postoji mogućnost da Srbija uspostavi stabilnu upravu nad Kosovom, niti da integriše kosovske Albance u svoje društvo. Druga tačka konsenzusa je položaj kulturnog nasleđa i Srpske pravoslavne crkve na Kosovu, odnosno da oni moraju biti zaštićeni i očuvani sa rešenjem koje prevazilazi odredbe Ahtisarijevog plana.
4. Nedostatak konsenzusa o pitanju statusa dovodi Srbiju do, u suštini, dva moguća rešenja: „zamrzavanje“ statusa kvo ili „elastično“ rešenje o normalizaciji koje ne uključuje priznanje. Glavni razlog zašto Srbija ne može zvanično priznati Kosovo je osećaj poraza i poniženja među stanovništvom ukoliko se to dogodi. Poniženje nije izazvano samo porazima devedesetih godina i načinom na koji je Priština proglasila nezavisnost, već je podstaknuta i činjenicom da još uvek postoje tri kritična pitanja koja nisu rešena na odgovarajući način (kako to vide građani Srbije): a) uzurpirana imovina na Kosovu, b) status kulturnog nasleđa i Srpske pravoslavne crkve na Kosovu, i c) ratni zločini nad Srbima na Kosovu. Pored toga, većina građana Srbije smatra da u poslednjih sedamnaest godina kosovska elita nije uspela da dokaže da želi i da može da ostvari demokratsko i inkluzivno društvo zasnovano na vladavini zakona, posebno kada je reč o stvarnoj primeni Ustava i zakona u vezi sa položajem Srba i drugih manjina. Neki učesnici su tvrdili da je unutrašnji dijalog podstaknut stranim pritiskom, te da je stoga fokusiran isključivo na pitanje statusa, dok drugi hitni problemi ostaju van dnevnog reda, poput prethodno spomenute tri tačke.
5. Bilo bi teško razmatrati moguće opcije bez uzimanja u obzir okvira Poglavlja 35 pregovora o pristupanju Srbije EU, i zbog toga srpske institucije trebale bi biti transparentnije o uticaju pregovora u ovom poglavlju. Srbija se obavezala da će se angažovati u procesu čiji

je cilj postizanje sveobuhvatnog sporazuma o normalizaciji sa Kosovom, kao i da neće stvarati prepreke u procesu pristupanja Kosova u EU. Važno je naglasiti da gotovo svaki drugi aspekt pregovora sa EU obavezuje Srbiju da reguliše svoje odnose sa Kosovom. Na primer, Srbija će morati da definiše gde su njegove granice. Dakle, sa stanovišta procesa pristupanja Srbije EU postoje samo dve održive opcije: a) da se u potpunosti normalizuju odnosi između Kosova i Srbije na osnovu modela koji je sličan onom koji je postignut između dve Nemačke 1972. godine; b) priznavanje nezavisnosti Kosova. Međutim, neki učesnici su tvrdili da je dilema „Kosovo ili EU“ pogrešna, jer za Srbiju Kosovo predstavlja identitet, a EU predstavlja njenu budućnost, te da Srbija ne može odustati ni od Kosova ni od EU.

6. Neki od učesnika okruglog stola su preporučili uključivanje skupštine i političkih stranaka u dijalog. Neki su naveli da je logično da se skupština uključi na završetku procesa kako bi raspravljala o njegovim rezultatima. Međutim, drugi se nisu složili da ključni učesnici u dijalogu treba da budu političke stranke, tvrdeći da bi to dovelo do politizacije debate.
7. Događaji u okviru „internog dijaloga“ trebali bi imati usmerenije diskusije kao i dnevni red, dok bi organizatori trebali da učesnicima pre početka daju listu konkretnih tema. Takođe, događaji bi trebali da sadrže i prostor za raspravu i direktnu razmenu mišljenja. Radna grupa bi trebala da učini dostupnim zaključke sa svakog okruglog stola učesnicima na ovim događajima. Posledica trenutnog pristupa je da je većina doprinosa sa tri dosadašnja zvanična okrugla stola bila u velikom kontrastu sa svrhom unutrašnjeg dijaloga, kako ju je opisao predsednik Vučić u svom članku: “potrebno je (...) da svi, zajedno, pronađemo odgovor- I to onaj koji će biti trajan, koji će isključiti sukob kao opciju, i koji će svima na ovim prostorima doneti korist.“

Učesnici

Dejan Anastasijević, kolumnista, Vreme

Milivoj Bešlin, naučni saradnik, Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu

Maja Bjeloš, istraživačica, Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Nikola Burazer, programski direktor Centra za savremene politike i izvršni urednik portala European Western Balkans

Gordana Delić, direktorka, Balkanski fond za demokratiju

Ivan Đurić, programski koordinator, Inicijativa mladih za ljudska prava

Bojan Elek, istraživač, Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Milan Igrutinović, istraživač saradnik, Institut za evropske studije

Predrag Marković, naučni savetnik, Institut za savremenu istoriju

Dragiša Mijačić, direktor, Institut za teritorijalni ekonomski razvoj

Milivoje Mihajlović, direktor, Radio Beograd

Zoran Ostojić, novinar

Nataša Petrović, viši programski oficir, Balkanski fond za demokratiju

Đorđe Popović, programski koordinator, Beogradski fond za političku izuzetnost

Aleksandra Šanjević, programska koordinatorica, Fondacija za otvoreno društvo

Marko Savković, izvršni direktor, Beogradski fond za političku izuzetnost

Sonja Stojanović Gajić, izvršna direktorka, Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Stefan Surlić, asistent, Fakultet političkih nauka univerziteta u Beogradu

Uroš Todorović, Kancelarija za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini

Nataša Vučković, generalna sekretarka, Fondacija Centar za demokratiju

Slobodan Zečević, naučni savetnik, Institut za evropske studije

Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje

Pauline Menthonnex, zamenica ambasadora Švajcarske u Srbiji

Igor Novaković, predstavnik u Srbiji, Savet za inkluzivno upravljanje

Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje

Kuno Schaeffli, regionalni savetnik za ljudsku bezbednost, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske

Bodo Weber, viši saradnik, Savet za politiku demokratizacije